

vielen. Een meisje dat op een klein zolderkamerje al dagen lang door hem vastgehouden werd, kwam zo, omdat zij lastig werd, om het leven. De man heeft levenslang gekregen.

2. Een jonge vrouw werd in haar eigen huis (een flat op een bovenverdieping) door drie mannen verkracht. Hoe waren die mannen daar binnengekomen? Een vriend van de broer van de vrouw ging met de twee andere mannen naar haar woning, zei dat haar broer een ongeluk was overkomen en dat zij meteen mee moest komen. De deur werd geopend, de mannen gingen naar binnen en hoorde er vervolgens gebeurde: de vrouw had een baby van drie maanden, de mannen maakten zich daarvan meester, tilde de baby buiten het hooggelegen raam van de slaapkamer en een van hen zei: 'Als ge nie precies doet wat wij willen of nog een keer schreeuwt, dan flikkeren wij jouw kleine naar beneden.' Vervolgens wordt de punt van een mes op de hals van die baby gezet waarna een van de schotten zegt: 'ge kunt maar beter doen wat wij willen want zo'n klein kopke is er zo af.' De rechtbank legde een van de daders 18 maanden gevangenisstraf op. In hoger beroep maakte het hof daar zes jaar van. Ik ben een tegenstander van verhoging van straf in hoger beroep. Maar in dit geval niet.

Waarom waren dit voor mij zo huiveringwekkende misdrijven? Om de omstandigheden waaronder ze plaatsvonden. Maar dat is veel te abstract gezegd. Die omstandigheden waren te vergelijken met die van de zwaarden op de plaat van de Katholieke Illustratie: machteloosheid aan de kant van het slachtoffer die volstrekt genadeloos wordt uitgebuit. Toch is daarmee lang niet alles gezegd. De misdrijven die extra afschuw verwekken behoeven niet begaan te worden door de extra schuldigen. In grote trekken gezegd zou ik wel willen volhouden dat wij over de mate van schuld weinig of niets weten en dat de mate van schuld zeker niet evenredig oploopt met de mate van gruwelijkheid van het bedrevene. Eerder zou ik zeggen: anders om, en daarom is het ook de vraag of mijn reacties op de *Verschrikkingen van hier* wel juist waren. Ik kan begrijpen dat wie van zulke daden het slachtoffer wordt of wie het naast staan aan het slachtoffer, moeilijk of niet er toe zullen komen dat verschrikkelijke te overwinnen, laat staan de daders ervan te vergeven. Het proces van de cabarets, de verzoening, is bovendien, naar mijn vaste overtuiging, niet via wat voor hulpverlening dan ook te versnellen of bewerken. Het kan alleen tot stand komen binnen het eigen denken en voelen van de mens, die door het huiveringwekkende werd aangerakt. Kan men die kinderen van tien jaar, die een baby hebben gedood, veel verwijten? Zijn ze extra schuldig omdat ze hun daad pleegden terwijl ze zo jong waren? Niemand zal dat volhouden. Hier hebben we toevallig een handvat om, ondanks het huiveringwekkende, minder, ja zelfs geen schuld aan te nemen. Maar meestal ontbreekt dat handvat. Meestal zien wij alleen het afschuwelijke, roepen, of denken, dat moet gewroken worden, en zien niet de andere kant. Willen die niet zien. Maar huiveren wel.

De achterkant van de misdaad en haar bestrijding

Inleiding

De redactie van *Speling* verzocht mij een opstel te schrijven over het 'huiveringwekkende van de misdaad'. Ik vroeg mij af wat ik daar binnen de huidige discussies nog aan toe te voegen had. Over weinig zijn burgers en politici het immers zo spoedig eens als over de misdaad: deze is erg, huiveringwekkend erg. In een niet eens zo lang geleden tijdvak waren er wel andere, zich 'verlicht' of human noemende lieden van inmiddels ten ondergegangene criminologische scholen, die misdaad weliswaar niet goedpratten, maar deze toch vanuit maatschappelijke en individuele achtergronden probeerden te begrijpen. Hun stem wordt evenwel niet meer gehoord; hun zienswijzen worden niet eens bestreden als een academisch dwaling. De 'kritische criminologie' is als de wind die overgewaaid is. Vanuit een gemeenschappelijke 'erghedsbeleving' hoeft men ook niet meer kritisch te zijn. 'De tijd van begrijpen is voorbij' riep men in Engeland als reactie op de peutenmoord door twee 5e klas lagere schoolkinderen. Dit past goed in het tijdperk van de 'oorlog tegen de misdaad': het roeren van de oorlogstrom en 'begrijpen' gaan nu eenmaal niet zo goed samen. En als men dan al iets wil begrijpen, dan is dat gericht op het uitschakelen van de 'vijand', niet op de oorzaken van de 'oorlog tegen de misdaad'.

Dit recht-toe-recht-aan beeld riep bij mij steeds meer vragen op. Het beeld moge dan wel de bekoring van verstandelijke eenvoud hebben, waardoor de daadkracht niet door twijfel oproepende vragen verlamd wordt, de werkelijkheid van alledag is een chaotische, ook waar het de misdaad betreft. De eenvoudige waarheid van de 'huiveringwekkende' misdaad blijkt bij nader inzien te bestaan uit een kluwen van 'waarheden', die lang niet altijd netjes in elkaars verlengde liggen. Sommige 'waarheden' vallen voorts netjes samen met belangen van diensten en instellingen, die de misdaad (denken te) bestrijden. Op deze meerduidigheid zal ik in dit opstel ingaan. Zonder enige aanspraak op volledigheid te maken zal ik de volgende kanten van de misdaad bespreken:

- Misdaad als inbreuk op de eigen bestaanszekerheid en de antwoorden daarop
- De bundelingsrol van de misdaad als bestrijdingsdoel en bestrijdingsverslaving
- Misdaad als vernmaak
- Misdaad als opmaat voor inbreuken op onze rechtswaarborgen
- De sluisvormen van misdaad: het huiveringwekkende van het ongeziene.

Individuele inbreuk en vestingvorming

Het meest herkenbaar en schokkend is de misdadige inbreuk op de veiligheid van lijf en goed: moord, aanranding, diefstal en andere inbreuken, die de gevoelens van veiligheid, geborgenheid en vertrouwen voor lange tijd en soms onherstelbaar kunnen aantasten. Het heeft geen zin om hier de gehele straal kaart aan te leed, dat door misdadigers aan medeburgers kan worden aangedaan, aan het oog te laten voorbij trekken. Het gaat mij ook niet om 'bloedstollende' feiten, maar om de uitwerking op de geestelijke gesteldheid van de slachtoffers in de eerste plaats en om de uitwerking op de tallozen, die op hun mogelijke slachtofferschap op uiteenlopende wijzen vooruitlopen.

Ernstige vergrijpen tegen de lichamelijke onschendbaarheid en de beschermende beslotenheid van het eigen 'nest' laten vaak een slecht genezend geestelijk litteken achter. Het kan de wereld veranderen in een onzeker en kwetsbaar gebieden 'mij-gebied' en een vijandig 'daarbuiten'. Het 'daarbuiten' bestaat niet alleen uit de feitelijke en vermeende misdadigers, maar ook uit al die diensren, die eigenlijk het slachtoffer zouden moeten helpen en ondersteunen, maar het slachtoffer veelvuldig in de kou laten staan. Zo is voor de rechtshandhaving, politie en justitie, het slachtoffer nog steeds in de eerste plaats een aangever en getuige. Er is op het gebied van slachtofferbegeleiding wel enige verbetering vast te stellen, maar bij de politie en vooral bij het Openbaar Ministerie is de slachtofferandacht nog ondermaats. Het slachtoffer voelt zich teruggevoerd op zichzelf. Voor hem is de schending geen statistische gebeurtenis, die hoogst waarschijnlijk zich niet zal herhalen, maar iets dat hem steeds bezig houdt. Hij gaat op zoek naar eigen bescherming door zich anders te gaan gedragen. Er ontstaat een neiging tot 'vestigingsvorming': hetzij geestelijk en maatschappelijk door ontwijkingsgedrag, dan wel heel ruimtelijk door zich te verschansen achter de extra beveiligde deuren en ramen, soms ook samen, door het vestigachtige huis niet meer te verlaten.

Deze vestingvorming wil ik niet als een overreactie op de echte of vermeende misdaadbedreiging van de tafel vegen. Zij maakt op mij vaak wel een sinistere indruk: de met rolluiken gesloten winkelstraten, de tuinsteden en dorpen waarvan de woonhuizen met hun tralies en versterkte deuren eruit zien alsof zij gereed zijn voor een belegering. Dit was het beeld toen ik enige tijd geleiden vanuit het Taunusgebied door een van de rijke slaaddorpen nabij Frankfurt wandelde. De fraaie staat der woningen en de op de beveiligende tralies aangebrachte versieringen vernoochten het grimmige karakter van het geheel niet te verbeteren. Het regelmatig wederkerende bordje 'bissiger Hund' en het bijna psychotische gedrag van de blaaf- en bijtmachines die achter de hekken mijn bewegingen volgden, bekleemtoonden de onveiligheidsgevoelens van hen die zich beveiligen. Dit was geen gemeenschap, maar een verzameling achter ophaalbruggen en valhekken verschanse middeleeuwen.

Het huisvestingswakkende van de persoonlijke inbreuk in een tijdperk van individualisme is de versterkte afwending van de gemeenschapszin. Deze afwending leidt al gauw tot een neerwaartse spiraal: naar mate meer mensen menen dat het 's-avonds op straat onveilig is, komen er minder mensen op straat, is er minder toezicht en voelen andere mensen zich ook

onveilig. Donkere verlaten straten met neergelaten rolluiken wekken ook inderdaad geen gevoelens van veiligheid op. Uiteindelijk wendt men zich, zoals in de Verenigde Staten van de gemeenschappelijke openbare ruimte af. Wie aldaar in sommige steden zich te voet voortbeweegt is verdacht of een zonderting gevaarzoeker (ook verdacht). De woningvesting wordt bij voorkeur verlaten d.m.v. een rijdende vesting.

De bundelingsrol van de misdaadbestrijding

De bovengeschreven afwending van de gemeenschapszin is vanzelfsprekend niet absoluut. Het individuele veiligheidsgedrag gaat gepaard met een gemeenschappelijke roep om meer veiligheid. De strijd tegen de misdaad heeft dan ook van oudsher een sterk werpende betekenis. De politicus krijgt meer mensen achter zijn 'oorlog tegen de misdaadvaandel', dan achter zijn oproep tot sociale rechtvaardigheid. Dit laatste vergt een moeitame uitleg. Oorlog tegen de misdaad niet. Er moeten gewoon meer petten op straat komen, meer straffen en meer en beter beveiligde gevangnissen. Krachtige taal behoef geen uitleg, althans zo lang dat stemmenwinst oplevert. De bundelingsrol van de strijd tegen de misdaad komt bijvoorbeeld duidelijk tot uiting in de 'oorlog tegen de drugs'. Op zichzelf verloopt deze oorlog, die in de VS al zo'n 70 jaar duurt, even rampzalig als iedere oorlog tegen een 'genotsmiddel', waarnaar nu eenmaal vraag is, hoe verwerpelijk men die stoffen en het gebruik ervan ook vindt. Een 'vraagmarkt' is een zelfstandig economisch gegeven, die je nu eenmaal niet verslaat met een strafrechtelijke 'oorlog'. Het belangrijkste gevolg van zo'n oorlog is schaarste, waardoor de prijzen en dus de winstmarges stijgen. Dat trekt weer nieuwe misdaadondernemers aan.

Toch heeft de verdovende middelenoorlog een belangrijke betekenis: het is zo'n beetje het enige onderwerp, waarover de staatslieden het internationaal steeds eens zijn geworden. Dat die oorlog en de daarmee gepaarde rituele oorlogsdansen niets uithalen, doet aan die gekoesterde eensgezindheid niets af. De verdovende middelenoorlog, mogelijk gemaakt door het Amerikaanse wegevingsimperialisme, heeft op het gebied van politieke samenwerking een duidelijk verenigende werking, waarvoor de maatschappij kennelijk gemakkelijker honderden miljoenen uitgeeft dan voor de bestrijding van maatschappelijke misstanden.

Wel beschouwd is deze stand van zaken van minstens zo huisvestingswakkende aard als de deerniswakkende toestand van verslaafde verdovende middelengebruikers. Het huisvestingswakkende schuilt voor mij in de sluipende verslaving van de overheden aan de middelen, waarmee zij dit 'kwaad' denken te moeten aanpakken. Over verbeteringen in de sociale sector kan over iedere vierkante millimeter aan begrotingskosten gekibbel en geknibbel worden, over de vernieuwoudiging van de politieke verdovende middelenbestrijding wordt niet eens meer gedebatteerd. Daarbij dient men niet uit het oog te verliezen, dat het aantal personen dat rechtstreeks of onrechtstreeks economisch afhankelijk is van deze oorlog stapsgewijs is toegenomen. Legalisten van verdovende middelen vormen een rechtstreeks aanpassing van de banen van honderden mensen. In de VS gaat het om duizenden banen. Men hoeft geen kwaaddekenker te zijn om hierin niet een mogelijk 'machtblok' tegen

legalisering te ontwaren. Ik veronderstel daarbij geen welbewuste cynische overwegingen, maar een geleidelijk gegroeide belangengemeenschap, die bij uitblijvende krijgskansen niet om betindinging van de oorlog, maar reflexmatig om versterking zal roepen. Dat betekent meer mankracht, meer bevoegdheden, meer politieke 'speeltes' en meer status, *niet* een kritische afweging van de opbrengsten en kosten van het gevoerde beleid. Kan er sprake zijn van een verslaving aan de bestrijding van verslavende middelen?

Deze 'oorlogsverslaving' of het hebben van een eigen belang aan de voortzetting van dit soort 'misdadoortog' staat naar mijn mening niet op zich. Ook bij de veiligheidsindustrie kunnen we een soortgelijke ontwikkeling waarnemen: de verbodenheid van een belangengroep aan hetgeen zij juist moet bestrijden. Het privatiseren van de veiligheidsnijverheid is op zichzelf toe te juichen: burgers en bedrijven moeten bereid zijn zelf voor hun veiligheid te zorgen in plaats van maar steeds om overheidsingrijpen te roepen. Daar valt toch weinig tegen in te brengen? Zo geformuleerd niet. Maar overweegt men, dat veiligheid een handelsartikel kan zijn (en is), dan zal men de wetten en mechanismen van zo'n handel in de beschouwing moeten betrekken.

Waar een maatschappelijke vraag naar veiligheid ontstaat, daar groeit een commercieel aanbod aan diensten. Dat is alles heel natuurlijk. Even natuurlijk is de omstandigheid, dat een tak van nijverheid niet passief met een vraag meegroeit, maar eigenstandig wil groeien. Dat is nu eenmaal de aard van onze kapitalistische ondernemersdang. De veiligheidsbedrijfszak gaat werven om te kunnen groeien: hij streeft ernaar meer en betere diensten aan te bieden. Het doel is: een groei van het te verhandelen veiligheidsaanbod. Is dat zo en wordt er *veiligheid* aangeboden? Laten we eens kijken naar de aardse werkelijkheid, gewoon op de werkvloer.

Bij een bedrijf of ministerie zijn drie man belast met de veiligheid.

Een van hen is chef. Hij vemeent, dat er in Utrecht een veiligheidsbeurs gehouden wordt en hij overtuigt zijn baas ervan dat het nuttig is als hij er eens gaat kijken. Daar ziet hij tal van verkopers waarvan hij nimmer heeft durven dromen. Hij krijgt van de verkopers ook omstandig uitleg over de gewaren, die al die snufjes en spelletjes zouden moeten afwerpen. Gelaten stelt hij vast, dat zijn bedrijf, waar men niet eens een pasje heeft (hij kent iedereen van gezicht) toch wel hopeloos verouderd en erg onveilig is. Daar moet duidelijk wat aan gedaan worden en hij besluit zijn baas uitvoering te berichten en hem te wijzen op de potentiële onveiligheid op het kantoor: stel dat er iets gebeurt, dan is *hij* verantwoordelijk en het bedrijf aansprakelijk. Wil hij die verantwoordelijkheid nemen? Dat wil natuurlijk niemand en de baas bezwijkt dus gedeeltelijk: de chef krijgt er een man bij en bezoekers moeten een briefje gaan invullen. Hiermee is het cheffe vanzelfsprekend niet tevreden en geen voorval of hernieuwd bezoek aan de veiligheidsbeurs wordt onbenut gelaten om aan te tonen hoe onveilig de werkplek wel niet is. Inmiddels is hij Hoofd Veiligheid met een personeelsbestand van 8 mensen onder zich.

Personelsuitbreiding zit er niet meer in, maar dat wordt goed gemaakt door de technische en procedurele uitbreiding, want het is

nog niet veilig genoeg. De vriendelijke receptioniste vertwijft achter veiligheidsglas, de bewakers moeten de pasjes goed zien ('Meneer Bakker, mag ik Uw pasje even zien?'), het personeel mag bezoekers niet doorlaten en verdoet zijn tijd met hen op te halen, en zo voort. Het is een merkwaardige handel, die alleen kan gedijen door *onveiligheid* op te roepen. De stelling 'Wij bieden U meer veiligheid' gaat alleen maar op, als de verkoper eerst onveiligheidsgevoelens heeft opgewekt, of bestaande gevoelens heeft omgezet in koopgedrag. Is hier sprake van een parasitaire economie? Zowel een volmondig 'ja' als een categorisch 'nee' gaan mij te ver. Wel huivert het mij, wanneer ik zie hoe gelaten men zich in zijn vrijheid laat beperken, omdat ergens een paar veiligheidsfunctionarissen de leegte van het beveiligen (90% niets doen) vullen door weer nieuwe regeltes en spelletjes te bedenken. Voor de duidelijkheid: niet die onveiligheidsverkopers doen mij huiveren (maar wel ergeren), maar de gedachteloze gelatenheid, waarmee de 'beschermden' zich aan de belangen van die onveiligheidsverkopers onderwerpen.

'Misdadig', 'onveiligheid' hebben bijkans letterlijk een bundelende, samenvoegende werking. Vrije en veilige mensen bepalen hun eigen richting, maar bedreiging door misdaad schept regels die de gemeenschap weer binnen de padjes brengt. Die padjes lopen dan van vesting (huis) naar vesting (werkplek), alles beveiligd tegen 'daarbuiten', maar toch... het kan nog veiliger.

Misdad en inbreuken op rechtszwaarborgen

Misdad is een schokkende inbreuk op onze bestanszekerheid en geborgenheid. Overal ter wereld hebben burgers overheden gemachtigd om daartegen op te treden. In de meeste gemeenschappen hield deze machtiging geen volmacht in, aangezien de beschermende overheid had gezonde hoewelheid wantrouwen tegen die beschermende overheid had bijgebracht. De burgers voorzagen de overheid dus met uitgebreide spelregels, waaraan zij tegenover van misdaad verdachte burgers gebonden is. Dit stelsel van spelregels of rechtszwaarborgen tegen ontremming overheidsoptreden heeft ook internationaal zijn neerslag gekregen in tal van verdragen, die de burger moet beschermen tegen voortvarende overheden, die de grondrechten van de burger zouden kunnen schenden.

Het stelsel van rechtszwaarborgen tegen de overheid heeft voor wat de bestrijding van de misdaad betreft zijn neerslag gekregen in het Wetboek van Strafvordering. Ruim 50 jaar heeft dit stelsel goed gewerkt. Maar hier zien we, dat de laatste vijf jaar een ontwikkeling in gang gezet is, die veel overeenkomsten heeft met de spiraal, die ik bij de (on)veiligheidsnijverheid heb beschreven. De laatste vijf jaar is de oorlog aan de georganiseerde misdaad verklaard. Daarbij gaat het in de eerste plaats om de oorlog tegen de georganiseerde verdovende middelhandel. Zoals opgemerkt is iedere oorlog tegen handel moeilijk te winnen, zolang er een maatschappelijke vraag is. Dus moet er zwaarder geschut in stelling gebracht worden. Strafrechtelijk betekent dit, dat de opsporing meer bevoegdheden gegeven worden. Deze bevoegdheden betrekken in feite, dat ten behoeve van de opsporing meer inbreuken op de persoonlijke

vrijheid worden toegestaan. Wat nog niet zo heel lang ondenkbaar was, bijvoorbeeld inbreken om in de private ruimten af te luisteren, wordt thans zonder al te veel weerstanden aanvaard. De ernst van georganiseerde misdad en de moeilijkheid om misdadondemmers veroordeeld te krijgen wil ik allermint geringschatten. Als een van de mede-ontwepers van de maatregelen om uit misdad vertregen vermogens af te pakken (de 'plukze-aanpak'), weet ik dat op een niet onbelangrijk aantal punten onze strafrechtelijke gereedschappen voor het aanpakken van slimme misdadondemmers sterk verouderd waren. Je moet als politie en openbaar ministerie met de tijd en de stand der techniek meegroeien. Wat ik evenwel huiveringwekkend aan de voortgaande spiral vind, is de vanzelfsprekende aanvaarding van de 'strategie van meer', waarbij de burger gelaten iedere keer wat van zijn grondrechten prijs geeft. Wanneer de politie roept, dat de misdadigers hen weer te slim af zijn en zij *dus* meer bevoegdheden enz. nodig heeft, reageert de wetgever bijvoorbeeld niet met het toch wel meest voor de hand liggende antwoord: 'Als zij te slim zijn, wordt het hoog tijd dat *jillie* slimmer worden'. Neen, de wetgever buigt voor de roep om 'meer'. Niet de georganiseerde misdad en al het verwerpelijke dat daarmee samenhangt maakt mij bezorgd, maar het ondermaarse peil van de reacties uit de samenleving. In plaats van de eigen hersens te gebruiken, humt men maar wat mee in het koor van 'meer', wellicht uit angst om als 'zacht tegen de misdad' te worden beschouwd. Ik ben een groot voorstander van investeren in de aanpak van georganiseerde misdad. Alleen zou ik eerst willen investeren in hersencellen alvorens beconcellen te gaan bouwen. Hetzelfde geldt voor wetgeving en het gebruik van bevoegdheden. Deze moeten uiteraard naar de stand van de tijd bijgewerkt zijn. Maar, om in oorlogstaal te spreken, een onbekwame tankbemanning, die met het oude geschut al niet uit de voeten kon, schiet met een zwaardere tank niet noodzakelijkertijds beter. Wel is er een grotere kans, dat zij met het nieuwe materieel een grotere schade aanricht aan onze rechtsstaat, dan de misdadondemmers die zij moet oprullen.

Misdad als vernaa

De menselijke diersoort is een uiterst merkwaardige. Het huiveringwekkende van de gruweldaden die de burger veranderen in een wantrouwige vestingbewoner, is tegelijkertijd een van de grootste bronnen van vernaa. Men kan daarover uitvoerige ethische verhandelingen schrijven, men kan de vernaa'snijverheid manen om minder gewelddadige TV-uitzendingen te verzorgen of met de videohandel afspraken te maken, misdad blijft alom de geest prikkelen. In voorbij, 'onbeschaaft' tijden had men het genoege om zich te vernaaen aan openbare terechtstellingen. Thans is het wat eenvoudiger en kan men al 'zappend' van geweld naar geweld schakelen, dan wel voor het wekeinde een gezellige dosis bloedstollende misdad huren. Evenals dit met vele andere prikkels het geval is, wordt er in de menselijk geest spoedig een verzadigingsgraad bereikt. De ervaren mate van geweld prikkelt niet meer. Ik ben geen doemdenker en geloof, dat velen het daarom op een gegeven ogenblik welletjes vinden. Anderen echter gaan

op zoek naar nog grovere vormen van afgebeeld geweld. Zullen weer anderen uiteindelijk de behoefte gaan gevoelen om dit gespeelde geweld ook zelf te gaan uitproberen? Daar zijn weinig aanwijzingen voor, alle waarschuwingen ten spijt.

Belangrijker dan bespiegelingen over de voorbeeldwerking van veroond geweld vind ik de maatschappelijke dubbelzinnigheid die uit deze tak van de vernaa'snijverheid blijkt. Misdad wordt afgekeurd, maar onze hele beeldende en vertalende kunst (of vernaa) is er mee doordeesemd. Hetzelfde geldt voor de nieuwsgaring. Als onderzoeker naar het verschijnsel georganiseerde misdad heb ik aan den lijve kunnen ondervinden hoe verslaggevers vooral op zoek zijn naar histige bijzonderheden, de goede uitzonderingen daargelaten. Zo ging (tot mijn genoege) een keer een uitzending met NOVA niet door, omdat ik niet te porren was voor *dramatische* uitspraken. Mijn uitzenzetting over de goed georganiseerde witte boordemisdad zou te weinig nieuwswaarde hebben. Dit soort sluipende misdad was niet herkenbaar genoeg. Er moest bloed aan kleven! Niet alleen 'ter lering', maar vooral ook 'ter vernaa'.

De sluiptrommen van de misdad

Tot slot kom ik tot de vormen van misdad, die betrekkelijk ongemerkt, als 'niet zo erg' op een veel bredere schaal de samenleving kunnen ondernemen en wezenlijke waarden, zoals de goede trouw, ons erfgoed of onze gezondheid kunnen aantasten. Het gaat om het brede gebied van onze handel en nijverheid en onze natuurlijke leefomgeving. Wat is hier huiveringwekkend aan?

Het is het stellen van die vraag, dat huiveringwekkend is. Het betekent, dat voor het veiligstellen van waarden op dit gebied, meer inspanning aan overtuiging en overreding vereist is, dan op andere maatschappelijke gebieden, zoals verdovende middelenhandel. Het minst herkend wordt de (al dan niet georganiseerde) economische misdad. De onwaardige reacties van een deel van de Nederlandse bevolking op de vervolging van de Van der Valken kunnen hier als goed voorbeeld dienen. Indien de beschuldigingen geheel of zelfs maar ten dele gegrond zijn, betekent dit dat op een goed georganiseerde wijze de Van der Valkgroep de mededingingsverhoudingen door valsheid en schending van de maatschappelijke zorgvuldigheid verziekt hebben. Is dat minder erg dan wanneer zij bijvoorbeeld de bedrijfskosten door een voordelige nevenhandel in de hasi verlaagd hadden? Dit laatste houdt meteen een herkenbaar 'boechbeeld' in. Deze vermoedelijke fraudeurs, die bovendien hun personeel onverzekerd zwart herten werken, worden echter als hardwerkende helden gelijk toegeweest. Getuigt dat niet van een afkeurenswaardige corrupte schijnheiligheid van dat deel der samenleving? Deze blindheid voor de misdadige aantasting van maatschappelijke waarden leidt niet 'alleen maar' tot belastingfraude, maar tot de aanvaarding van uiteenlopende aantastingen van onze rechtsstaat, waarbij de overheid soms zelf een normschendende verwerpelijke rol speelt, zoals bij de algemene straffeloosstelling van de Hindertwet schendende varkenshouders. Wie voelt geen afkeer, wanneer met veel zedengepraat en spierballentaal de oorlogstrom tegen de misdad getoerd wordt en

tegelijkertijd de wetsschendingen door een economische belangengroep wordt goed gepraat? (Juist, weinigen dus!) De omstandigheid, dat het hier gaat om een landshapsaanastende beroepsgroep, die niet voor de eerlijke vraag- en aanbodmarkt produceert, maar voor de subsidiemechanismen van Brussel, doet kennelijk niet ter zake. Eenzelfde blindheid heeft mij getroffen bij de reactie van de Nederlandse overheid inzake het Melley-drama. Zoals bekend deed de provincie Zuid-Holland jarenlang wederrechtelijk haar afval naar het Waalse Melley vervoeren en daar storten. De gezondheid van de bevolking aldaar is blijkens berichten niet onaanzienlijk aangetast. De vervoerders zijn wel aangepakt, maar de verantwoordelijke ambtenaar werd bevorderd.

De meest laakbare blindheid voor bepaalde vormen van misdaad betreft naar mijn mening die gebieden, die onze gezondheid en ons natuurlijke erfgoed betreffen. In het bovenstaande heb ik als gewezen op de amnestie voor de boeren, die de Hinderwet schonden. Evenzeer kan worden gewezen op de weinige aandacht voor georganiseerde handel in met uitsterven bedreigde diersoorten. Deze misdaadhandel voldoet aan alle kenmerken van georganiseerde misdaad. Maar wie zal bepleiten om daarvoor een Interregionaal Recherche Team voor op te zetten? Een leeggeroofde aarde, die we aan onze kinderen nalaten, staat lager op de 'erghedisschaal' dan de reelt van Nederwiel. Het volwassen van verdovende middelengeld scoort eindeloos hoger dan het leegvissen en vervuilen van de Noordzee. In een toespraak over geld witwassen wees ik de geachte toehoorders op de bevinding, dat Zwitserland minder bedreigd wordt door zijn witwassende bankiers, dan door de niets ontziende geldkoorts van de toeristenindustrie, die één van de mooiste natuurgebieden van Europa verwoest, dodelijke overstromingen en aardverschuivingen ten gevolge hebbend (herfst 1993). De herkenning bleef uit. Huiveringwekkend.